

Студент 4 курсу

факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто особливості нормативно-правового забезпечення здійснення інвестиційної діяльності в Україні. Висвітлено основні недоліки правової бази здійснення інвестиційної діяльності. Проаналізовано заходи, яких вживає уряд з метою вдосконалення нормативно-правової бази у сфері інвестиційної діяльності.

Аннотация. Рассмотрены особенности нормативно-правового обеспечения осуществления инвестиционной деятельности в Украине. Освещены основные недостатки правовой базы осуществления инвестиционной деятельности. Проанализированы меры, принимаемые правительством с целью усовершенствования нормативно-правовой базы в сфере инвестиционной деятельности.

Annotation. The main characteristics of legal support of investment activities in Ukraine are described. The major disadvantages of the legal framework of the investment activity are shown. The government measures designed to improve the regulatory framework of investment activity are analysed.

Ключові слова: державне регулювання, інвестиційна діяльність, інвестиції, економічне зростання, інвестиційний клімат, інвестиційна політика.

У наш час інвестиційні процеси мають ключове значення у становленні та розвитку вітчизняної економіки. Трансформація і модернізація економіки та соціальної сфери в Україні неможлива без залучення у великих розмірах середньо- і довгострокових фінансових ресурсів як на загальнодержавному і місцевому рівнях, так і на рівні окремих підприємств та їхніх об'єднань.

Формування сприятливого інвестиційного клімату є головною передумовою активізації інвестиційної діяльності. За результатами нещодавно оприлюдненого Світовим Банком рейтингу Doing Business-2014, Україна посіла 112 місце з 189 досліджених економік світу [1]. Наслідки світової фінансово-економічної кризи значно зменшили внутрішні джерела надходження інвестицій та міжнародних фінансових вкладень.

Для того щоб підвищити інвестиційну активність вітчизняних підприємств на державному рівні повинно бути сформовано та реалізовано виважену інвестиційну політику, забезпечено сприятливий інвестиційний клімат у країні. На рівні регіонів та конкретних галузей ефективній інвестиційній діяльності має сприяти розробка та реалізація регіональних і галузевих програм інвестиційного розвитку. На рівні окремого підприємства необхідно застосовувати дієву систему управління інвестиційною діяльністю, запроваджувати заходи, спрямовані на її підвищення.

Одним із найважливіших інструментів державної підтримки інвестиційної діяльності та інструментом реалізації інвестиційної політики держави є належне регулювання інвестиційної діяльності та створення привабливих умов для інвесторів. Основною метою регулювання інвестиційних процесів є забезпечення функціонування соціальних, економічних, науково-технічних програм розвитку суспільства та державна підтримка інвестицій.

Питання державного регулювання інвестиційної діяльності досліджуються в працях таких науковців, як: Г. Бірманна, І. Бланка, С. Брю, Л. Борщ, В. Вергуна, Т. Віторта, О. Вовчака, Д. Дарнінга, Д. Ніркота, І. Кембелла, Г. Кулінченко, Т. Майорова, Д. Мілера, А. Пересада, М. Портера, М. Татаренка, С. Трифонова, Р. Холта та ін. [3 – 5]. Дана проблема потребує розширеного аналізу та обґрунтування. Татаренко Н. О. та Поручник А. М. вважають, що найважливішим джерелом економічного зростання є інвестиції, економічна природа яких полягає у використанні додаткової частки суспільного продукту, національного доходу для збільшення кількості та якості елементів продуктивних сил суспільства [6]. Зазвичай інвестиції розглядають як фінансові, про що свідчать всевітньо відомі теоретичні праці таких економістів, як: І. Бланк [2], А. Філіпенко, М. Колісник, О. Мертенс. У. Шарп визначає термін "інвестувати" як "розлучитися" з грошима сьогодні для того, щоб отримати більшу їх суму у майбутньому [7]. Інвестиції розглядаються також як вкладення в матеріальні об'єкти незалежно від того, в якій формі їх здійснювали. С. Мочерний трактує інвестиції як "довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку [3, с. 20]. А. Пересада ділить інвестиції на фінансові, реальні, інноваційні та інтелектуальні [5]. Деякі економісти вважають, що приріст капіталу має бути достатнім для того, щоб компенсувати інвесторам відмову від використання коштів на споживання поточного періоду, винагородити його за ризик.

Метою дослідження є аналіз інвестиційної діяльності як об'єкта державного регулювання в контексті сучасного законотворення, розроблення заходів щодо удосконалення державної політики щодо іноземного інвестування.

Державне регулювання – це сукупність інструментів, за допомогою яких держава здійснює вплив на учасників суспільних відносин. Воно включає закони, формальні і неформальні розпорядження і допоміжні правила, що встановлюються державою, а також недержавними організаціями або організаціями саморегулювання, яким

© Мисько Н. С., 2014

держава делегувала регуляторні повноваження. Це набір здійснюваних державними структурами заходів, спрямованими на контроль за поведінкою індивідів або груп. Державне регулювання спрямоване на захист життя,

здоров'я, майна, охорони довкілля, а також на встановлення способів організації чи ведення діяльності, правил ліцензування, місця і часу здійснення діяльності, обсягу випуску продукції чи надання послуг тощо. Найважливішим елементом державного регулювання є контрольні та наглядові функції [8].

Тому, виконуючи покладені на державу функції вона має забезпечити належне функціонування суспільства за рахунок залучення додаткових фінансових ресурсів. Саме тому державою велика увага приділяється залученню додаткових джерел фінансування розвитку народного господарства. Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється шляхом прямого (адміністративно-правового) та непрямого втручання в інвестиційну діяльність (таблиця) [3, с. 327].

Таблиця

Форми державного регулювання інвестиційної діяльності

Прямі	Непрямі
<ul style="list-style-type: none"> • Прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність; • надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв; • встановлення державних норм та стандартів; • встановлення антимонопольних заходів; • регулювання участі інвестора у приватизації власності; • визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами; • проведення обов'язкової державної експертизи інвестиційних програм та проектів будівництва; • забезпечення захисту інвестицій тощо 	<ul style="list-style-type: none"> • Бюджетно-податкова політика; • грошово-кредитна політика; • амортизаційна політика; • регулювання фондового ринку; • інноваційна політика; • політика заохочення іноземних інвестицій; • інші непрямі форми державного регулювання інвестиційної діяльності

В Україні створено правову базу для здійснення інвестиційної діяльності, яка охоплює понад 160 правових і нормативних документів (законів, постанов, указів, положень, інструкцій).

Першим кроком щодо врегулювання відносин у інвестиційній сфері стало прийняття Верховною Радою України законів України "Про захист іноземних інвестицій на Україні" від 10 вересня 1991 року № 1540а-ХІІ та "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 року № 1560-ХІІ [9]. Основне спрямування Закону України "Про інвестиційну діяльність" полягає у забезпеченні рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, а також на ефективне інвестування економіки України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції [9]. Закон України "Про захист іноземних інвестицій в Україні" спрямований на захист інвестицій, прибутків, законних прав та інтересів іноземних інвесторів на території України [9]. Особливості режиму іноземного інвестування на території України встановив Закон України "Про режим іноземного інвестування" від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР. Закон регулює відносини, щодо державних гарантій захисту іноземних інвестицій, державної реєстрації та контролю за здійсненням інвестицій, розгляду спорів тощо. Важливе значення має прийнятий 17 лютого 2000 року Закон України "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" № 1457-III, спрямований на захист конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності, створеними без залучення коштів або майна іноземного походження, та суб'єктами підприємницької діяльності. Законом визначено, що спеціальне законодавство України про іноземні інвестиції, а також державні гарантії захисту іноземних інвестицій, визначені законодавством України, не регулюють питання валютного, митного та податкового законодавства, чинного на території України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Важливе значення має прийнятий 15 березня 2001 року Закон України "Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди)" № 2299-III, який визначає правові та організаційні основи створення, діяльності та відповідальності суб'єктів спільного інвестування, особливості управління їх активами, встановлює вимоги до складу, структури та зберігання активів, особливості розміщення та обігу цінних паперів інститутів спільного інвестування, порядок та обсяг розкриття інформації інститутами спільного інвестування з метою залучення та ефективного розміщення фінансових ресурсів інвесторів тощо [10]. До окремої групи можна віднести законодавчі акти, які встановлюють спеціальний правовий режим господарської діяльності у спеціальних (вільних) економічних зонах, регулюють спеціальні правові режими інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку та в межах технологічних парків України. У 1992 році було прийнято Закон України "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон" від 13 жовтня 1992 року № 2673-ХІІ, який визначив порядок створення і ліквідації, механізм функціонування спеціальних (вільних) економічних зон на території України, загальні правові та економічні основи їх статусу, а також загальні правила регулювання відносин суб'єктів економічної діяльності цих зон із місцевими радами народних депутатів, органами виконавчої влади та іншими органами. Після затвердження урядом у 1994 році Концепції створення вільних економічних зон в Україні (постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 1994 року № 167 "Про Концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні") почалися перші спроби реалізації Закону.

Особливістю вітчизняного інвестиційного законодавства є те, що окремі аспекти в інвестиційній сфері, окрім зазначених нормативно-правових актів, регулюються також нормами господарського, податкового, валютного, банківського, фінансового, митного, цивільного й земельного законодавства тощо [8].

У зв'язку з цим регулювання інвестиційної діяльності на національному рівні нестабільне, а нормативно-правова база зазнає постійних змін, що суттєво впливає на інвестора та завдає йому певних збитків. Разом із тим,

спостерігаються й позитивні зрушення у зазначеній сфері. Було ухвалено низку нормативно-правових актів, зокрема: 1 липня 2010 року прийнято Закон України "Про державно-приватне партнерство" № 2404-VI – нормативно-правовий акт, який заклав фундамент для стимулювання розвитку співпраці між державним та приватним сектором. Закон прийнятий із метою визначення основних принципів державно-приватного партнерства. Спрощення порядку отримання послуг, пов'язаних із підготовкою та реалізацією інвестиційних проектів, призначений забезпечити Закон України "Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом "єдиного вікна" від 21 жовтня 2010 року № 2623-VI, який набрав чинності 1 січня 2012 року. Зазначеним Законом визначаються правові та організаційні засади відносин, пов'язаних із підготовкою та реалізацією інвестиційних проектів за принципом "єдиного вікна" та передбачається, зокрема покладання на уловноважений орган функцій взаємодії із суб'єктами надання адміністративних та господарських послуг.

На сьогодні на розгляді у Верховній Раді України знаходиться багато законопроектів, щодо регулювання відносин в інвестиційній сфері. Законодавча база в Україні є недосконалою і не сприяє надходженню інвестицій. Присутність двох підходів до формування правової бази, де поруч із прийняттям єдиного акта, який регулює допуск іноземного капіталу в економіку країни, регулювання різних аспектів іноземної інвестиційної та підприємницької діяльності здійснюється сукупністю правових актів (галузевих, міжгалузевих Законів та підзаконних нормативних актів), що ускладнює їх сприйняття. Велика кількість змін у законодавчих умовах забезпечення іноземного інвестування спричиняє ускладнення застосування законодавства до підприємств з іноземними інвестиціями. Законодавство України про іноземні інвестиції, а також державні гарантії захисту іноземних інвестицій недостатньо регулюють валютне, митне та податкове законодавство, чинне на території України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

Отже, система нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні потребує негайного вдосконалення. Незважаючи на наявність системи законодавства щодо здійснення інвестиційної діяльності. Кожен із розглянутих нормативно-правових актів спрямований нібито на покращення регулювання відносин в інвестиційній сфері. Крім того через неузгодженість фактично негативно впливає на інвесторів та бажаючих вкладати кошти в економіку України. Державі необхідно активізувати інвестиційні процеси, створюючи пільги та знімаючи обмеження щодо діяльності іноземних інвесторів, удосконалюючи нормативно-правову базу, забезпечуючи належні умови для підприємств з іноземними інвестиціями, сприяючи процесу приватизації.

Наук. керівн. Сергієнко В. В.

Література: 1. Рейтинг Doing Business-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.net/news/602584-ukraina-mojet-uluchshit-pozitsii-v-reytinge-doing-business-v-sleduyuschem-godu-ekspert.html>. 2. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент [Текст] : підручник / І. О. Бланк. – К. : Київ. нац. торг.-ек. ун-т, 2003. – 398 с. 3. Вовчак О. Д. Інвестування : навч. посібн. / О. Д. Вовчак. – Львів : Новий Світ–2000, 2008. – 544 с. 4. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність [Текст] : підручник / Т. В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с. 5. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом [Текст] : навч. посібн. / А. А. Пересада. – К. : Лібра, 2002. – 462 с. 6. Татаренко Н. О. Теорія інвестицій : навч. посібн. / Н. О. Татаренко. – К. : КНЕУ, 2000. – 160 с. 7. Шарп У. Ф. Інвестиції / У. Ф. Шарп, Г. Дж. Бэйли ; пер. с англ. – М. : Инфра, 1977. – 1042 с. 8. Державне регулювання: матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. 9. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 10. Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди) : Закон України від 15 березня 2001 року № 2299-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2299-14>.